

СУЧАСНА РОЛЬ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ У ВІДТВОРЕННІ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Канд. техн. наук, доц. Кузьменко Л.В.
*Національний технічний університет «Харківський політехнічний
інститут»*

Агропромисловий комплекс (АПК) являється однією з основних складових вітчизняної економіки, роль якої постійно зростає. Відомо [1], що АПК: поєднує виробництво й переробку сільськогосподарської продукції та їх матеріально-технічне забезпечення; включає три функціональні сфери: забезпечувальну, виробничу та переробну. Забезпечувальна – випускає засоби виробництва для виробничої та переробної сфери і містить в собі: машинобудування (тракторне, сільськогосподарське та для харчової промисловості); агрохімію (мінеральні добрива, мікробіологічні препарати та засоби захисту рослин); комбікормову промисловість; систему матеріально-технічного обслуговування сільського господарства; меліоративне і сільське будівництво.

З точки зору масштабів підприємств АПК, рівня їх технічного та фінансового забезпечення й обслуговування станом на 2011 рік розрізняли три сектори: особисті селянські господарства (використовують 28,9% усіх посівних площ); сектор МСВ (малі та середні виробники), який використовує 38,8% посівних площ в Україні та сектор великих господарств і агрохолдингів (господарств розміром від десятків до сотень тисяч гектарів, що поєднують в собі всі три функціональні сфери), який використовує близько 32,3% усіх посівних площ [2]. Господарства першого сектору занадто малі, не об'єднані в товариства для механізованого способу виробництва, а третього сектору – мають усі можливості як для матеріально-технічного забезпечення шляхом імпорту зарубіжної сільгосптехніки та технологій, так і для одержання державної підтримки.

АПК забезпечує не тільки основну статтю експорту (зерно та продукція переробки олійних культур), а також наповнення внутрішнього ринку та продовольчу безпеку суспільства, причому, в значній мірі, за рахунок першого та другого сектору. Враховуючи, що матеріально-технічна база другого сектору – знаходиться в критичному стані, проблема відтворення основних засобів є надзвичайно актуальною. Актуальною в цьому процесі є також роль машинобудівних підприємств, які самі потребують відродження.

Проблемою створення ефективної системи матеріально-технічного забезпечення АПК займалася значна кількість вчених та керівних осіб, в тому числі, таких як: Аверчева Н.О., В.Я. Амбросов, Л.М. Анічин, В.Г. Білецький, Я.К. Білоусько, С.В. Васильчак, В.В. Вітвіцький, С.М. Войт, О.Б. Звягінцева, П.М. Макаренко, Г.М. Підлісецький, О.В. Ульяновченко, В.Й. Шиян, Г.В. Черевко та ін.

Проте, незважаючи на вагомість їх наукового вкладу, питання технічного забезпечення аграрних підприємств, враховуючи сучасні умови, потребують подальших досліджень. Мета даної роботи – аналіз шляхів відтворення основних засобів сільськогосподарських підприємств за рахунок використання відновленої техніки та визначення ролі вітчизняних машинобудівних підприємств у цьому процесі на сьогодні.

Відтворення основних засобів для підприємств третього сектору (великих господарств та агрохолдингів) не представляє труднощів [3], оскільки вони володіють достатнім обсягом ресурсів. Це дозволяє їм не тільки формувати високопродуктивний машино-тракторний парк за рахунок нової зарубіжної техніки, в тому числі на умовах пільгового лізингу та кредитування, а й застосовувати високоінтенсивні технології вирощування сільськогосподарських культур, що забезпечує вказаним підприємствам конкурентні переваги над господарствами сектору МСВ.

Для господарств сектору МСВ такі шляхи відтворення – малодоступні, а залишається інший – використання старих машин, які вже були в експлуатації у попереднього власника. Враховуючи незадовільний стан машинно-тракторного парку, недостатню державну підтримку, конкурентні переваги агрохолдингів, господарства МСВ дуже зацікавлені в розвитку вторинного ринку машин.

Відмітимо, що успіхи розвитку вторинного ринку в Україні залежать від дотримання інтересів кожного з його учасників, тобто трьох сторін: продавці підтриманої техніки; підприємства, що займаються її відновленням та продажем; підприємства, що купують відновлену техніку.

Агрохолдингам та великим підприємствам є сенс вчасно оновлювати машинно-тракторний парк, здаючи частково зношену морально та фізично після 4-5 років експлуатації техніку на вторинний ринок, а не в утилізацію. І на це ідуть крупні імпортери техніки.

Доречно зауважити, що згідно з [7], за часів СРСР українське сільськогосподарське машинобудування представляло собою комплекс з майже ста заводів, що виготовляли трактори, комбайни, сільгоспмашини та обладнання для виробництва кормів і ведення тваринництва. На сьогодні переважна більшість цих заводів припинили своє існування, а ті що залишилися, знаходяться в дуже скрутному фінансовому стані. Вони не можуть конкурувати з підприємствами аналогічного призначення, що знаходяться в Білорусії та Росії, не говорячи вже про країни далекого зарубіжжя. А тому участь у відновленні старої техніки для них – дуже важлива. Вона є рентабельнішою ніж виробництво нової техніки [5], як відмічено вище, та надає їм можливість активно пережити важкі часи, зберегти інженерно-технічний склад та перспективу відродження:

- а) можливість збереження і розвитку виробничої та ремонтної бази;
- б) можливість освоєння складального виробництва за модулями (двигун, коробка передач, ходова частина) в процесі виготовлення нової та відновлення старої техніки;
- в) в меншій мірі обтяжує процесами розробки та освоєння виробництва нової конкурентоспроможної продукції, тим самим спрощує структуру підприємства, підвищує його мобільність, гнучкість та рентабельність.

Покупці оновленої техніки зможуть прискорити поліпшення якісного складу машинно-тракторного парку та суттєво заощадити грошові кошти.

На розвиток вторинного ринку сільськогосподарської техніки впливає ряд факторів, що обумовлені як державною політикою в сфері забезпечення АПК, так і результативністю фінансово-господарської діяльності агропромислових

підприємств. Загалом, ринок матеріально-технічних ресурсів формується на основі попиту та пропозиції. Попит визначається як технологіями вирощування сільськогосподарських культур, так і економічними можливостями аграрних підприємств сектору МСВ. Згідно [8] купівельна спроможність українських підприємств на придбання техніки щороку становить лише 5–7 млрд. грн за щорічної ємності ринку 22–28 млрд. грн. Тобто технологічна потреба покривається лише на 15–20%. Більшість аграрних підприємств придбати сучасну техніку та комбіновані машини, практично, не має змоги.

Разом з тим, як відмічено в [8], протягом останнього десятиріччя в Україні прогресує стійка тенденція до зростання обсягів імпорту сільськогосподарської техніки, що є досить тривожним сигналом для вітчизняної галузі сільськогосподарського машинобудування та економіки країни в цілому. На сьогодні вітчизняне сільськогосподарське машинобудування потребує відповідного системного переоснащення й державної підтримки.

Отже, роль підприємств сільськогосподарського машинобудування у відтворенні основних засобів аграрних підприємств сектору МСВ теоретично зростає. На практиці це стане реальністю при умові забезпечення зацікавленості всіх учасників ринку сільськогосподарської техніки. Основними критеріями зацікавленості можуть служити:

- 1) рівень рентабельності процесу відновлення уживаної сільськогосподарської техніки – для машинобудівних підприємств;
- 2) собівартість одиниці роботи (один гектар умовної оранки) або одиниці ресурсу (мото-години, як описано в [9]) при різних варіантах придбання сільгоспмашини (нова, відновлена і та що працює вже певний час з моменту придбання) – для аграрних підприємств.

Таким чином, на основі аналізу функціональних сфер та структурних секторів АПК, установлено, що на сьогодні основною формою відтворення основних засобів для господарств сектору МСВ є використання відновленої техніки, що була в експлуатації протягом 4-5 років, тобто використання вторинного ринку. В той же час агрохолдинги та великі господарства, які зацікавлені в безперервному розширеному відтворенні своїх засобів виробництва та мають фінансові можливості для цього, є основним постачальником підержаної техніки на вторинний ринок.

Підкреслено особливо важливу роль машинобудівних підприємств в процесі відтворення основних засобів підприємств АПК.

Сформульовані необхідні умови для успішного розвитку вторинного ринку. Визначені в найбільш загальній формі критерії зацікавленості його учасників в цьому процесі: рівень рентабельності – для машинобудівних підприємств та собівартість одиниці роботи (або ресурсу) при різних варіантах стану сільгоспмашин – для аграрних підприємств.

Наголошено, що активна участь машинобудівних підприємств, враховуючи їх нинішній стан, в процесі відтворення основних засобів аграрних підприємств має вирішальне значення не тільки для розвитку АПК в цілому, а й для відтворення, власне, самого сільськогосподарського машинобудування.

Література: 1. Кузьменко Л.В. Актуальні проблеми агропромислового комплексу / Кузьменко Л.В. // Вісник Національного технічного університету «ХПІ»: збірник наукових праць, тематичний випуск «Технічний прогрес і ефективність виробництва». – Харків: НТУ «ХПІ», 2014. – №65(1107) – С. 105-111. 2. Аналітичний огляд поточного стану агрокредитування малих і середніх

сільськогосподарських виробників. Posted by admin on 12 марта 2013 in АПК, Финансы. – Режим доступу: <http://zet.in.ua/zakonoproekt/apk/analitichnij-oglyad-potochnogo-stanu-agrokredituvannya-malix-i-serednix-silskogospodarskix-virobnikov-kredituvannya-silskogospodarskix-pidpriemstv>. 3. *Губін В.В.* Шляхи відтворення основних фондів сільськогосподарських підприємств / *Губін В.В.* // Глобальні та національні проблеми економіки. Електронне видання. Миколаївський нац. ун-т ім. В.О. Сухомлинського. – Миколаїв, 2015. – Вип. 4. – С. 136-140. Режим доступу: <http://global-national.in.ua/issue-4-2015/12-vipusk-4-berezen-2015-r/1370-gubin-v-v-shlyakhi-vidtvorennya-osnovnikh-fondiv-silskogospodarskikh-pidpriemstv>. 4. *Шнаревич О.І.* Статистична оцінка стану формування та ефективності використання матеріально-енергетичних ресурсів / *Шнаревич О.І.* // Вісник Хмельницького націо-нального університету 2010, № 1, Т. 2. – С. 189-192. 5. *Андрійчук В.Г.* Фінансовий лізинг у розвитку матеріально-технічної бази аграрних підприємств / *В.Г. Андрійчук* // Економіка АПК. – 2003. – 3(101). – С. 66-69. 6. *Андрійчук В.Г.* Економіка аграрних підприємств: підручник / *Андрійчук В.Г.* 2-ге вид., доповн. і перероб. – К.: КНЕУ, 2002. – 624 с. 7. Сельскохозяйственное машиностроение Украины. Posted by admin on 16 января 2013 in АПК. – Режим доступу: <http://zet.in.ua/zakonoproekt/apk/selskoxozyajstvennoe-mashinostroenie-ukrainy>. 8. *А. Кужельюк, М. Грицишин, Н. Перепелиця.* Ринок сільгосптехніки в Україні / *А. Кужельюк, М. Грицишин, Н. Перепелиця* // Пропозиція. Головний журнал з агробізнесу. 12.09.2013. Режим доступу: <http://propozitsiya.com/ua/rinok-silgosptehniki-v-ukrayini>. 9. *Ретин, С.В.* Методология совершенствования эксплуатации строительных машин. Монография. – СПб.: СПбГАСУ. – 2005. – 172 с.